

МЕЖДУКУЛТУРНИ РАЗЛИЧИЯ В ХЕМИСФЕРНАТА ЛАТЕРАЛИЗАЦИЯ НА ФОНЕМНАТА ПЕРЦЕПТИВНА ПРЕРАБОТКА

Иванка Асенова*

В статията се представят данните от сравнително изследване на хемисферната латерализация за дихотична фонемна перцепция при четири различни етнически групи — български, македонски, албански и цигански деца в начална училищна възраст.

Получените резултати показаха липса на различия между българската и македонската група и значими такива между тях и останалите две групи. Предположено е, че констатираните особености в церебралната организация на фонемната перцептивна преработка при тези етнически групи се дължат на социални и културни фактори и различия в жизнения опит.

Широко приет факт е, че хемисферната асиметрия и взаимодействие при реализацията на висшите корови функции е неделима част от тяхната мозъчна организация. Натрупани са солидни доказателства, че от една страна върху формирането, а от друга — върху проявлението на хемисферната асиметрия, и то най-вече по отношение на езиковите и речеви функции, влияние оказват редица фактори както от генетично, така и от социално естество. По-задълбочено проучено е значението на ръкостта, половата принадлежност, възрастта и много по-слабо значението на образоваността, личностните особености и културната принадлежност на индивида (Асенова, 2004).

В действителност, към момента невропсихологичните изследвания на човешката латералност се характеризират до голяма степен с етноцентризъм, като направените научни обобщения и предложения се ос-

---

* Доц. д-р Иванка Василева Асенова — преподавател в катедра Психология на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Адрес за контакти: asenova_iva@abv.bg

новата най-вече на данни, получени от европейски извадки или извадки на потомци на европейците (американци и австралийци). Много малко на брой са проучванията върху извадки от други раси, но получените в тях различни резултати провокират нови прозрения относно функционирането на човешкия мозък. Очертава се тенденция сравнителните межкултурни изследвания да се превърнат в нов етап по пътя към проучването на проблема за същността, механизмите и онтогенетичната динамика на човешката латералност.

Dingman (1996) прави обзорен преглед на межкултурните сравнителни проучвания на когнитивното процесирание и мозъчните асиметрии, резултатите от които могат да бъдат обобщени по следния начин: десноръкостта е по-слабо разпространена сред индианските деца, в сравнение с децата от смесен произход (само единият родител индианец); индианските, японските и китайските деца по-добре изпълняват невербални тестове за интелигентност, отколкото вербални и по-добре задачи, изискващи симултанно, отколкото задачи, изискващи сукцесивно процесирание; японските и китайските деца са със значимо по-добри математически способности, отколкото американските (т.е. децата на потомци на европейците); моторното и речево развитие на децата на индианците и ориенталците е по-бавно в сравнение с това на европейските деца и децата на американците от европейски произход.

В подкрепа на межкултурните различия в хемисферната латерализация на психичните процеси са и данните за атипичен патерн на функционална латерализация за дихотично слушане на срички при индианските деца: преимущество на ляво ухо/дясна хемисфера констатира в изследванията си Scott et. al. (Scott, 1979; Scott et. al., 1979), а липса на асиметрия — Vocate (1984).

Така или иначе, дори и оскъдни, всички тези данни еднозначно свидетелстват, че обобщените патерни на латералност не се потвърждават при всички култури. Именно това мотивира провеждането на настоящото сравнително межкултурно проучване на статуса на функционалната хемисферна асиметрия за дихотична фонемна перцепция.

Изследвани лица

Изследвани бяха общо 208 деца от четири различни етноса: български, македонски, албански и цигански. Четирите етнически групи бяха с еднаква численост — по 52 деца, с равен полов състав — 26 момчета и 26 момичета и от еднаква възрастова група — начална училищна възраст (от 8 г. 1м. до 11 г. 7м.). Македонските и албанските деца бяха граждани на Република Македония (град Щип), а българските и циганските — съответно на Република България (Благоевград, Стара Загора и Димитровград).

Всички участвали в експеримента бяха десноръки, с нормален слух и интелект и без неврологични и речеви разстройства. Ръкостта на всеки участник бе изследвана индивидуално чрез апробирана батерия от